

УДК:
351.85:327(430)

Прегледни
рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXIII) X, vol=27
Бр. 1 / 2011.
стр. 201-227.

Ана Јовашевић

Institut für Kultur und Medien management, Freie Universität, Berlin

УЛОГА ГЕТЕ ИНСТИТУТА У РЕАЛИЗАЦИЈИ НЕМАЧКЕ КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ (с освртом на стање у Србији)

Сажетак

У раду се са разних аспеката анализирају основне карактеристике и правци деловања спољне културне политике СР Немачке према Србији, те место, улога и значај који поједине културне институције, јавног и "нејавног" сектора имају у остваривању циљева ове политике у циљу изградње, унапређења и побољшања међусобних културних, па тиме и политичких и економских односа и сарадње Србије и Немачке. У овом раду биће говора о појму, елементима, правцима деловања и карактеристикама спољне културне политике и организацијама које је спроводе, међу којима је посебно истиче улога Гете института. Посебно је анализирана улога појединих носилаца немачке културе у иностранству, као посредничке институције Савезног министарства спољних послова СР Немачке које је задужено за осмишљавање и спровођење спољне политике.

Кључне речи: СР Немачка, спољна културна политика, Србија, културна сарадња, културни програми, Гете институт

Све савремене државе, не само данас, већ од најстаријих времена успостављају и развијају различите међународне односе, било са суседним, пријатељским, па чак и "непријатељским" државама. Те различите активности имају више-мање различите циљеве и све оне скупа представљају елеменат спољне политике

те државе у оквиру међународне заједнице¹⁾. Спољна политика је тако осмишљена да чува национални интерес и националну сигурност, као и идеолошке циљеве и економски просперитет, што се може постићи кроз мирнодопску сарадњу између народа или експлоатацију, какав је чест случај био у прошлости. Она одређује како ће једна држава сарађивати са другим државама на економском, политичком, друштвеном, културном, научном, спортском и војном плану – и у мањем обиму, али данас све значајнијем, како ће се односити према недржавним актерима²⁾.

Од најстаријих времена су државе водиле различите облике спољне политике према другим државама. Та политика често није била јасно дефинисана, она се мењала од друштвено-политичког контекста, а била је условљена и недефинисаношћу држава и њихових правних система, честим променама граница и ратовима. Ипак, постојала је размена како материјалних, тако и нематеријалних добара. Постојале су и дипломатске мисије које су водиле преговоре, потписивале споразуме, уговарале пактове, а можемо говорити о „дипломатији“ као појму који постоји колико и интеракција међу народима. Ако културну дипломатију дефинишемо као „размену идеја, информација, вредности, система, традиције, веровања, уметности као и других аспеката културе, у циљу подстицања и неговања међусобног разумевања“³⁾, онда можемо говорити да је и културна дипломатија, као инструмент спољне културне политике вековима била пракса.

Културна размена (међународни културни односи, културна дипломатија, спољна културна политика) се може одвијати у различитим областима уметности, науке, културе и привреде. Такве размене подразумевају комуникацију и поштовање између култура и културних актера који су укључени и која се одвија на основу разумевања одговарајућих вредности. Циљ што бољег разумевања јесте да се омогући боља интеракција и сарадња. Културна дипломатија је покретање или олакшавање такве размене са циљем дугорочне користи, било да промовише националне интересе, да изграђује односе или да унапређује друштвено-културно разумевање⁴⁾.

- 1) В. Гавранов, М. Стојковић, *Међународни односи и спољна политика Југославије*, Са времена администрација, Београд, 1972, стр. 14.
- 2) И. Висковић, *Спољна политика, Пенетиторјум*, Београд, 2005, стр. 7.
- 3) М. С. Cummings Jr, *Cultural Diplomacy and the United States Government: a Survey*, Центар за уметност и културу, 2003, стр. 1. према М. Џ. Визомирски, С. П. Шнајдер, *Културна дипломатија*, Балканкулт, Београд, 2006, стр. 101.
- 4) www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy, приступљено 11.01.2010.

Објективно гледано, у спољној културној политици улога културе и културне размене – односно спољне културне политике - била је пожељна, али не и обавезна пракса. Иако се кроз културну размену и сарадњу могу подстицати и јачати односи између држава, та пракса је подређена друштвено-правним односима, законима, конвенцијама, билатералним и мултилатералним уговорима, као и војним и економским односима тих држава. То потврђује и раскорак између средстава која се посвећују културној дипломатији са иностранством и формалној дипломатији.

Актери спољне културне политике тврде да данас, више него икада пре, култура и културна размена и сарадња имају значајну улогу у међународним односима и оправдано траже да им се тај значај и призна, јер „културна размена нам пружа могућност да разумемо сличности и, тамо где постоје разлике, да разумемо мотивацију и људскост које се налазе у њима“⁵⁾. Ови атрибути одређују културу као критички форум за преговарање и медијум сарадње за изналажење заједничких решења, „форум за незваничну изградњу политичких односа, који отвара простор за преговарање са државама где политички односи нису погодни“⁶⁾. Ти актери не траже да спољна културна политика буде једини инструмент јавне дипломатије и међународних односа, али наглашавају вредности културних активности које се заснивају на њиховој независности и слободи, кроз представљање и повезивање, на првом месту људи (група и појединаца), а не државних и политичких позиција. У прилог томе говори то да се „данас све више удаљавамо из света где ови појмови припадају свету елите, непроменљивих и традиционалних културних обележја која су била део амбасадорско-политичких уговора, у свет где је култура медијум између људи на масовном плану“⁷⁾. Концепт културне размене Many-to-many се све више развија и оставља ефекте, тако да културна дипломатија сада директно утиче и може чак и да усмерава традиционалне форме јавне дипломатије. Њени актери желе да се значај међународне културне сарадње призна и наглашавају разноликост националних приступа у решавању овог питања, као и универзални изазов проналажења успешне везе између културе и политике⁸⁾.

5) K. Bound, R. Briggs, J. Holden, S. Jones, *Cultural Diplomacy*, Demos, London, 2007, str. 12.

6) K. Bound, R. Briggs, J. Holden, S. Jones, *Cultural Diplomacy*, *ibid*, str. 12.

7) K. Bound, R. Briggs, J. Holden, S. Jones, *Cultural Diplomacy*, *ibid*, str. 16.

8) A. Haigh, *Cultural diplomacy in Europe*, Council of Europe, Strasbourg, 1974, str. 27.

СПОЉНА КУЛТУРНА ПОЛИТИКА СР НЕМАЧКЕ

Појам немачке спољне културне политике почео је да се користи почетком 20. века и био је повезан са порастом броја немачког становништва које је живело у иностранству, што је, пак, било условљено економским факторима: порастом немачке индустрије и трговине. После „Версајског мировног уговора“ који је закључен 1919. године број Немаца или особа немачког порекла, који су живели у иностранству је порастао. Као циљ ове политике прихваћена је брига о идеји германизма међу тим становништвом. У овом периоду су се циљеви спољне културне политике односили само на немачко становништво у иностранству, одржавање језичке и културне заједнице између народа у земљи и у иностранству, а није било речи о тумачењу спољне културне политике у данашњем смислу, које подразумева подизање свести међу народима, разумевање, изградњу односа и сарадњу.

Тек је у Вајмарској Републици у оквиру Министарства спољних послова, 1920. године отворена Дирекција за германизам у иностранству и културне односе. Године 1925. отворен је Сервис за немачку академску размену (ДААД) са мисијом да организује размену студената и предавача са иностранством – са правим задатком међународне културне размене, за разлику од бриге о германизму у иностранству. Нешто касније су у оквиру Немачке академије (ДА) постављени оквири и за Гете институт са циљем промовисања наставе немачког језика у иностранству⁹⁾. Данас је за спољну културну политику Савезне Републике Немачке задужено Министарство спољних послова Савезне Републике Немачке.

Спољну културну политику Савезне Републике Немачке у савременом смислу и њен историјат можемо посматрати у периоду после завршетка Другог светског рата, у мају 1945. године. Прекинути дипломатски односи у периоду рата и нешто пре њега, услед национал-социјалистичког режима, утицали су и на прекид у културној дипломатији. Обнова међународних културних односа Савезне Републике Немачке после Другог светског рата отпочела је тек 1950. године када се успоставила Заједничка канцеларија између Савезне канцеларије и Високог савезног комитета¹⁰⁾.

9) А. Haigh, *Cultural diplomacy in Europe*, op. cit., str. 33.

10) А. Haigh, *Cultural diplomacy in Europe*, ibid, str. 101.

У периоду државне, а тиме и културне обнове, што даље усло-
вљава и обнову културне дипломатије немачке државе, важну уло-
гу преузимају Савезно министарство спољних послова и Мини-
старство образовања. Правна питања су остављена свакој покра-
јини¹¹⁾ државе појединачно, што усложњава међународне културне
конвенције. Савезна држава мора сачекати потврду свих савезних
покрајина пре него што Савезна Држава Немачка може да потпи-
ше споразум¹²⁾. У јуну 1950. године Канцеларија је преуређена у
Одељење спољних послова, да би 1951. било створено Савезно ми-
нистарство спољних послова, на чијем челу је био Конрад Адена-
уер. Године 1950. Савезна Република постала је придружени члан
Савета Европе, а следеће године пуноправни члан. Исте године је
постала и чланица *Unesco* и ове новине су значиле прекретницу
у спољној политици Немачке која се окреће развоју културне ди-
пломатије/спољне културне политике. Успостављани су „културни
уговори“ са иностранством, првенствено на пољу науке, студент-
ске размене и уметничке сарадње.

Билатерални уговори су се у првој линији успостављали из-
међу „западног блока“ којим су, подељено, управљале Британи-
ја, Француска и Сједињене Америчке Државе и тих држава. Пр-
ви је потписан 1953. године, а остали билатерални споразуми су
слагали у наредним годинама. Немачко-инострана друштва су се
формирала. *Deutsches Auslands-Institut* који је основан још 1917.
године, 1951. године обновио је своју делатност као Институт за
међународне односе у Штутгарту. Гете институт у Минхену је та-
кође поновно успоставио своју активност, прекинуту због Другог
светског рата тражећи финансијску помоћ од државе.

Поред успостављања дипломатских мисија у иностранству,
поново су отворане немачке школе и радило се на успостављању
наставе немачког језика. У томе је најзначајнију улогу, као и данас,
имао Гете институт. Истовремено и друге раније основане инсти-
туције студентске размене, као што су ДААД (Немачка служба за
академску размену) и фондација Александра Хумболта, обновили

11) Према Основном закону (Уставу) СР Немачке од 23. 05. 1949. године са изменама од 8.10.2008. одређено је: у члану 73. да Савезна држава има искључиво законодавну надлежност, између осталог, у заштити немачког културног добра против изношења у иностранство (тачка 5.а) и у правној заштити индустријске својине, ауторских и издавачких права (тачка 9), док је у члану 74. одређена конкурентна надлежност Савезне државе и земаља: регулисање помоћи у образовању и унапређењу научног рада (тачка 13).

12) А. Haigh, *Cultural diplomacy in Europe*, op.cit. стр. 103.

су своју делатност. Ови актери и данас имају централну улогу у спољној културној политици Немачке. Такође су основани *Carl Duisberg Society* (1949), *Inter Nationes* (1952), *Deutscher Kunstrat* (Немачки уметнички савет, 1954), *Deutscher Musikrat* (Немачки музички савет, 1955) који су подстицали међународне културне односе, размену између Немачке и иностранства и пружали подршку сарадњи у различитим областима културног и уметничког живота.

Дитер Затлер који је тада управљао културним сектором Министарства спољних послова преузео је задатак стварања немачког система културне дипломатије и постизање његове успешности¹³⁾. У овом периоду, кроз културне преговоре, билатералне и мултилатералне природе, свест о Немачкој у иностранству се мењала. Подизање свести о Немачкој и унапређење имица државе и данас је један од главних циљева спољне културне политике Немачке. Осим успостављања културне дипломатије између Немачке и иностранства, Затлер је успостављао и јачао односе између различитих нивоа децентрализоване државне управе, али и приватног сектора. Кулминација ових активности потврдила се 1960. године када је управљање над немачким културним институцијама у иностранству преузела приватна институција Гете институт.

Културна дипломатија се, као инструмент спољне културне политике, вредновала као сегмент традиционалне јавне дипломатије, а не као општа идеја културне размене и сарадње између народа – „мека сила“ разумевања и заједничког живота, како се културна дипломатија у савременом смислу тумачи. Савет за културну политику је основан 1960. године као саветодавно тело састављено од чланова који не долазе из политичког већ из културног живота Немачке. Они су се састајали неколико пута годишње и по њиховим смерницама Дирекција за културне односе морала се управљати. Та дирекција је сарађивала са многим органима ван Министарства спољних послова, као што су Министарство унутрашњих послова, Министарство за научно истраживање и Министарство за породицу и омладину.

Одговорност за спољну културну политику сноси савезна држава Немачка и ту политику спроводи првенствено Савезно министарство спољних послова – односно Дирекција за културне односе. Ова Дирекција сноси одговорност за спољну културну политику и финансијску политику, даје смернице, алоцира средства и

13) A. Haigh, *Cultural diplomacy in Europe*, *ibid*, str. 108.

учествује у неколико *decision-making* тела, заједно са другим представницима Савезне државе и министара образовања покрајина Немачке¹⁴⁾. Удео Дирекције је донекле ограничен и делегиран, те Савезно министарство спољних послова и Дирекција за културне односе подржавају неколико институција и организација у њиховој делатности у иностранству.

Немачки приступ спољној културној политици представљен је кроз позитиван став према сарадњи са другим европским државама, као и остатком света. Мисија, интерни документи и практичне активности званичних немачких актера у иностранству у културној и образовној области показују да је Немачка представник идеје о што повезанијој спољној културној политици Европске уније. Неке историјске чињенице и даље обележавају немачку спољну политику данас. Најпре, савремени културни и образовни односи са остатком света (који су саставни део спољне политике) морају бити сагледани у светлу Хитлерове фашистичке диктатуре од 1933. до 1945. године са свим својим последицама на европски и светски поредак. Такође, значај за спољну политику Немачке има и то што данас постоји 16 независних савезних покрајина које утичу у одређеној мери на спољну културну политику Савезне владе. И трећи фактор је то што Немачка, за разлику од неких других лидера Европске уније, никада није имала битну улогу као колонијална сила, што је оставило трага на данашњу спољну политику, као и унутрашње културне односе¹⁵⁾.

Савезно министарство спољних послова¹⁶⁾ је главни стратешки актер, који учествује у планирању, спровођењу, управљању и контролисању немачке спољне културне политике. Званични циљеви спољне културне и образовне политике су¹⁷⁾: 1) да се промовише немачка културна и образовна сфера, 2) да се ослика свакодневни живот у савременој Немачкој, 3) да се развије дијалог о вредностима и спречава конфликт и 4) да се промовишу европске интеграције. Савезна канцеларија спољних послова утврдила је и низ приоритета ради постизања ових циљева. То су: 1) од 2002. је покренут специјалан програм под називом "European-Islamic Inter-

14) A. Haigh, *Cultural diplomacy in Europe*, *ibid*, стр. 112.

15) www.culturalpolicies.net/web/germany.php?aid=241, приступљено 13. 01. 2010.

16) www.auswaertiges-amt.de, приступљено 10.02.2010.

17) У литератури и годишњим извештајима Савезног министарства спољних послова СР Немачке се појам спољне културне и образовне политика изједначава са појмом спољне културне политике.

cultural Dialogue", који је осмишљен да промовише сусрет и сарадњу запада и исламског света, 2) потрошња великог дела буџета за немачке културне односе и образовање на активности у 25 држава Европске уније, са циљем промовисања „шире и дубље“ Уније, 3) унапређење немачког профила у високом образовању кроз промовисање размене и међународне сарадње на академском нивоу, 4) помоћ немачким школама у иностранству и 5) непрекидни напори да се стимулише интересовање за немачки језик у иностранству, као главна компонента културних односа и образовне политике.

Имплементацију ових политика Савезно министарство спољних послова у одређеној мери препушта посредничким институцијама и организацијама, под геслом: „што мање мешања државе, то боље“ и „културни односи и образовна политика нису само питање „доброг, лепог и истинитог“, већ саставни део немачке спољне политике у циљу спречавања конфликта и одржавању мира“¹⁸⁾. Министарство има проактиван став према европском заједништву да „културни идентитет јесте и биће одређен кроз регионе и народе“, а залаже се да „транснационални утицај добије на значају. Често подељивачка улога културе мора се заменити интегративном улогом“¹⁹⁾. Због тога, најзначајнија од тих посредничких организација – Гете институт, не само да подржава „европски садржај“, већ и охрабрује сарадњу страних културних институција, амбасада, као и сарадњу са цивилним сектором унутар Европске уније и шире. Није зачуђујуће што Гете институт има потписане уговоре са Британским саветом и Шпанским институтом Сервантес, као и то да је члан ЕУНИЦ²⁰⁾.

Наклоност ка европском региону је не само из природне географске повезаности и гео-политичких приоритета, већ и у покушају да „излечи“ ране из Другог светског рата, да регенерише поверење међународне заједнице, да заступа безбеднији светски поредак и зато се спољна политика СР Немачке фокусира на од самог почетка, на процесе европске интеграције у прилог трансатлантској осовини. У додатак томе, Министарство је истицало чињеницу да је велики број нових читаоница Гете института основан у европским земљама у последњих петнаест година, чему сведочи

18) www.culturalpolicies.net/web/germany.php?aid=241, приступљено 13. 01. 2010.

19) <http://www.culturalpolicies.net/web/germany.php?aid=241>, приступљено 13. 01. 2010.

20) European Union National Institutes for Culture – www.eunic-brussels.eu, приступљено 20.01.2010.

и чињеница да је две трећине Гете института данас смештено у државне Европске уније и у државе бившег Совјетског Савеза.

Уз политичке и економске програме и активности културни односи засновани на заједништву представљали су такозвани трећи стуб спољне политике Немачке. У послератним годинама, друге европске државе су биле позване и чак финансијски стимулисане да успоставе културне односе са Немачком. Немачки стратешки *децисион-макерс* били су свесни да би требало да се од представљања „реедуковане, опране од кривице и лепе Немачке“ окрену „извозу“ немачког језика и културе у иностранство. Тиме је отворен критички дијалог и успостављена интеркултурна двосмерност.

ГЕТЕ ИНСТИТУТ

Гете институт²¹⁾ представља основну установу за спровођење културне политике Немачке која своју делатност обавља широм света. Та делатност се састоји од промовисања немачког језика (учења и наставе језика), ширења знања о Немачкој, њеној култури, друштву и политици и подстицања међународне културне сарадње. Гете институт, чији је регистрован назив *Goethe Institute Verein*²²⁾, је највећа посредничка институција између Немачке и иностранства, односно најзначајнији инструмент спољне културне политике Савезне Републике Немачке према иностранству. Овај институт финансира Савезно министарство спољних послова. Правна основа деловања Гете института одређена је кроз два документа: 1) Статутом Гете института²³⁾ и 2) Основним споразумом између Гете института и Савезног министарства спољних послова које заступа Савезну Републику Немачку²⁴⁾.

Савезно министарство спољних послова у погледу програмске орјентације може давати смернице, у складу са својом спољном културном политиком, али Гете институт у програмском смислу задржава самосталност и независност у раду (у складу са уговорним обавезама), а програми института се, зависно од региона деловања и засновани на постулатима децентрализованости, самостално осмишљавају и реализују. Како је наведено у Основном споразуму,

21) www.goethe.de, приступљено 10.01.2010.

22) eingetragener Verein - регистровано удружење

23) Статут је донет 21.09.2000. године и допуњен 24.06.2005. године, Goethe-Institute, e.V. München, 2005.

24) Споразум је закључен 17. 01. 2001. године

директори института су одговорни за програме које нуде културне институције²⁵⁾ и све док обављају своје уговорне обавезе Савезно министарство неће утицати на одговорност мисија по питањима културне политике у иностранству и за односе са јавношћу²⁶⁾.

У прилог независности говори и чињеница да је Гете институт у иностранству самосталан у односу на амбасаду Немачке у тој држави и амбасадор или аташе за културу не обављају функцију директора центра. Тако, на пример, Гете институт у Београду често сарађује са амбасадом Савезне Републике Немачке и обавештава је о својим активностима, али представници дипломатске мисије не могу да утичу на програмски избор и квалитет, осим ако није реч о политичкој неприхватљивости тих садржаја, јер је задатак дипломатских мисија да штити политичке интересе Савезне Републике Немачке²⁷⁾. Дакле, Гете институт се, посреднички, бави имплементацијом спољне културне политике у иностранству, док су дипломатске мисије задужене за спољнополитичке и привредне односе. Један од задатака дипломатских мисија у државама домаћинима је, такође, да се омогуће услови за што бољи рад немачких институција. Однос између дипломатских мисија у иностранству и Гете института у тим државама домаћинима регулише Савезно министарство спољних послова. Гете институт своје присуство и активност широм света изграђује делујући кроз читаонице, центре за учење језика и обуку наставника, као и тачке за дијалог и разумевање, али и кроз увођење градова – тежишта, ради децентрализације активности, што је пракса Гете института Београд последњих година.

ОРГАНИЗАЦИЈА, НАДЛЕЖНОСТ, ДЕЛОВАЊЕ

Према Основном споразуму између Гете института и Савезног министарства спољних послова Савезне Републике Немачке дефинисана су међусобна права и обавезе. Гете институти се отварају и затварају на предлог и сагласност тог Министарства²⁸⁾. Савезно министарство спољних послова, у оквиру својих уставних капацита-

25) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 4.

26) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 5.

27) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 4.

28) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 4.

тета, одговорно је за спољну културну и образовну политику, али оно поверава Гете институту у иностранству обављање следећих послова у складу са његовим Статутом²⁹⁾:

1. Помагање наставе немачког језика:
 - а) промовисање немачког језика у иностранству,
 - б) настава немачког језика кроз сарадњу са државним органима, институцијама и наставним особљем у иностранству,
 - в) професионално усавршавање наставника немачког језика и културе у иностранству,
 - г) развој и унапређење наставних метода, материјала и испита и
 - д) одобравање стипендија за студије, учење и наставу немачког језика,
2. Подстицање међународне културне сарадње кроз:
 - а) организовање културних дешавања,
 - б) ширење информација у иностранству о културном животу у Немачкој,
 - в) припрему, организовање и праћење програма за посетиоце³⁰⁾ које је покренуо Гете институт,
 - г) друге облике учешћа у културној сарадњи и размени са културним организацијама у иностранству (након претходних консултација са Министарством спољних послова),
 - д) промовисање немачко-иностранних културних организација и друштава и
 - е) одобравање стипендије мултипликаторима³¹⁾ у свим секторима и
3. Преношење свеобухватне слике о Немачкој – кроз информисање о културном, друштвеном и политичком животу:
 - а) организовање програма посете³²⁾ Савезној Републици Немачкој,
 - б) припрема, издаваштво, производња, набављање и дистрибуција: штампаних медија (књиге, часописи, саопштења, информатори, билтени, флајери, документација), филмо-

29) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 1.

30) *Visitors' programme*.

31) У оквиру сарадње у образовању Гете институт Београд организује усавршавање за предаваче немачког језика којима омогућавају да том квалификацијом осталим наставницима пренесе стечено знање.

32) *Visitors' programme*.

ва, ТВ продукција, аудио-визуелних медија и електронских медија и

в) промоција преводилачке делатности

Овако постављене уговорне одредбе Споразума између Министарства и Гете института потврђују значај и улогу коју Гете институт има у спровођењу спољне културне политике Савезне Републике Немачке према иностранству. Овим Споразумом је одређено да Савезно министарство спољних послова послује у складу са Статутом Гете института и у обавези је да одржава културне институте у иностранству и у градовима у Немачкој. С друге стране, Гете институт је обавезан да редовно подноси извештаје о свом раду и о другим околностима који утичу на сарадњу са државама домаћинима, или се односе на надлежности Савезног министарства спољних послова у области културне политике и односа са јавношћу у иностранству.

Обавезне су заједничке седнице Министарства и Гете института у редовним интервалима, а предмет тих састанака је координација и планирање програма и њихова имплементација на основу уговореног пословања³³⁾. Осим тога Споразум регулише питања финансирања Гете института, кадровске структуре и њихова права и обавезе, питања о имовини, општим правима, заштитити и повреди права институције, однос са дипломатским мисијама и државом домаћином у којој се врши делатност Гете института, као и питања у тренуцима ванредних околности и у кризним ситуацијама.

У обављању послова и задатака на реализацији и унапређењу спољне културне политике Немачке уопште, па тако и у Републици Србији учествују различити органи у оквиру Гете института. То су према Статуту следећи органи: 1. Скупштина, 2. Председништво и 3. Извршни одбор.

Чланови Скупштине Гете института су признати стручњаци који учествују у културном, научном и друштвеном животу СР Немачке. Скупштина се састаје два пута годишње и њој председава председник. Све резолуције на састанку Скупштине, под условом да Статут не предвиђа другачије, усвајају се простом већином гласова присутних чланова. Представник Савезне Републике Немачке, који је уједно и пуноправан члан Скупштине, може ставити приговор на усвојене резолуције које нису у складу са смерницама,

33) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 3.

планирањем и координацијом у области спољне културне политике Немачке, или јавног рада.

У надлежност Скупштине спадају следећи задаци: 1) Разматрање и препоруке у вези са концептуалним питањима која се тичу рада Гете института, 2) Усвајање резолуције у вези амандмана на Статут, као и одобрење закључења, измена или раскида основног уговора између Савезне Републике Немачке и Гете института, 3) Прихватање и разматрање годишњег извештаја Председништва, 4) Прихватање годишњег финансијског извештаја и годишњег извештаја Извршног одбора, 5) Усвајање резолуције у вези са радом Извршног одбора, 6) Прихватање извештаја Саветодавног органа, 7) Избор и пријем чланова на предлог Председништва и на основу препорука од стране чланова у Скупштини, као и опозивање чланова, 8) Избор чланова Председништва, 9) Разматрање рада чланова и 10) Избор ревизора

Председништво Гете института се састоји од: 1) председника, 2) шест чланова, које бира Скупштина из свог тела тајним гласањем на период од четири године, 3) по један представник Савезног министарства спољних послова и Савезног министарства за финансије и 4) три члана бирају запослени Гете института на период од четири године.

Као и при заседању Скупштине, представник Савезног министарства спољних послова може да стави приговор на резолуцију Председништва у домену дужности које нису у складу са смерницама, планирањем и координацијом културне политике изван Немачке.

Председништво има следећу надлежност: 1) Именовање Извршног одбора, што захтева сагласност Савезног министарства спољних послова, 2) Усвајање резолуције у вези са смерницама за рад Института, 3) Усвајање резолуције о дугорочном концептуалном планирању Института као целине која је припремљена од стране Извршног одбора и Председништва и већања у Скупштини, 4) Доношење одлуке у вези с радном верзијом пословних, финансијских и инвестиционих планова, 5) Пријем и преглед годишњег финансијског извештаја и препоруке које се односе на рад Извршног одбора у Скупштини, 6) Прегледа годишњи извештај Извршног одбора, 7) Разматрање претходне сагласности на одлуке и политику Извршног одбора који су од основног значаја за Удружење, а посебно: а) отварање и затварање Института, б) усвајање нових

обавеза и престанак или измене и допуне за тренутно битне дужности Удружења, в) закључивање колективног уговора, г) спровођење основне политике у организацији пословања. д) куповина, продаја и располагање имовином у земљи и иностранству, е) додељивање права залога или других стварних права за материјална средства Удружења и ђ) прихватање и одобравање кредита и гаранције, 8) Доношење правила поступака Института и 9) Припремање предлога о пријему нових чланова.

Председништво бира председника на период од четири године, као и два потпредседника. Избор председника и потпредседника захтева потврду министра Савезног министарства спољних послова. Председник обавља следеће послове и задатке: 1) представља Институт, без обзира на правоснажност Извршног одбора, 2) сазива састанке Председништва и председава им, 3) представља Председништво у периоду између састанака, 4) у случају неодложиве одлуке Извршног одбора која захтевају сагласност Председништва, може да одлучи уместо Председништва. У том случају требало би да информише Председништво без одлагања и 5) може да учествује на састанцима Извршног одбора, као и на састанцима Одбора и Саветодавних органа.

Извршни одбор управља пословним активностима Института. Представник Извршног одбора има функцију генералног секретара. Сва права и обавезе чланова Извршног одбора су регулисана немачким грађанским законом.

Савет Гете института има задатак да пружа стручне савете из одређених области по питању извршности у раду и појединачним пројектима. Постоји осам специјализованих саветодавних органа подељених по областима којима се баве. То су органи за: 1) филм, радио и телевизију, 2) ликовне уметности, 3) информисање и библиотекарство, 4) институте у Немачкој, 5) музику, 6) језик, 7) позориште и плес (извођачке уметности) и 8) науку и актуелна дешавања.

Привредни савет Гете института је саветодавно тело чији су чланови водећи представници немачке привреде и Министарства спољних послова, који учествује у осмишљавању пројеката који повезују политику, привреду и културу.

Тренутно у свету има 149 Гете института и 10 канцеларија у 91 држави, који пружају информације о култури, језику и дру-

гим аспектима живота у Немачкој³⁴), а њихова централа се налази у Минхену. Велики број испостава Гете института представљају културни институти и њихове спољне канцеларије, институти у Немачкој, немачко-инострана културна друштва и организације, немачке читаонице, центри за дијалог, центри за обуку и наставу језика, информациони центри и велики број лиценцираних партнера који одржавају испите немачког језика.

Гете институти широм света имају централну улогу у културној и образовној политици Савезне Републике Немачке према иностранству. Осим улоге у остваривању циљева спољне културне и образовне политике Савезне Републике Немачке у свету, Гете институти су партнери и многих јавних и приватних културних институција, као и савезних покрајина, комуна и привредних актера, како у Немачкој, тако и у иностранству. Осим све значајније сарадње на привредном плану, акценат је и на сарадњи са европским културним институцијама као што су *British Council* или *Instituto Cervantes*. Гете институт је члан Мреже националних института за културу Европске уније³⁵). Бројна партнерства служе за изградњу мреже сарадника и партнера различитих сфера интереса са којима, зависно од региона, времена и тежишних тачака, заједнички, уз обострано учешће, стварају и реализују програме. Из овакве улоге Института, може се закључити да је он важан актер немачке спољне политике, првенствено у области културе и образовања, али и носилац међународне културне размене Немачке и земаља у којима делују.

У широкој мрежи Гете института и испостава у свету, Гете институт се налази и у Србији. Припада региону југоисточне Европе, чији је регионални центар смештен у Атини. До деведесетих година и почетка распада бивше Југославије на овим просторима, Гете институт у Београду представљао је регионални центар, пре него што му је та функција због политичко-друштвених односа одузета. За регионалну поделу важно је још нагласити да она није стална, већ подложна променама, чему сведочи податак да су у региону са нама некада били Израел и Словачка. Данас региону југоисточне Европе, осим Гете института у Београду и Атини, припадају и институт у Солуну, три института у Турској (Анкара, Истанбул и Измир) и по један у Хрватској (Загреб), Румунији (Букурешт), Бу-

34) www.goethe.de, приступљено 10. 01. 2010.

35) *European Union Network of National Institutes for Culture (EUNIC)*.

гарској (Софија), Босни и Херцеговини (Сарајево) и придружена канцеларија у Македонији (Скопље).

Институт у Београду основан је 1970. године, под називом КИЦ Немачке и ове године прославља 40 година рада, што ће бити пропраћено низом манифестација. Гете институт у Србији смештен је у Београду и задужен је за активности у Србији, Црној Гори и на Косову³⁶⁾ и до 2007. на подручју Македоније. Гете институт представља главни инструмент спољне културне и образовне политике СР Немачке према Србији, а каснијом анализом активности које Институт спроводи биће представљена та политика у Србији.

ФИНАНСИРАЊЕ АКТИВНОСТИ ГЕТЕ ИНСТИТУТА

Гете институт финансира Министарство спољних послова новцем прикупљеним од пореских обвезника, као непрофитабилна институција, чија финансијска година одговара календарској години. Гете институт доставља Министарству спољних послова нацрт буџета за наредну буџетску годину³⁷⁾. Савезно министарство спољних послова је у обавези да Гете институту за обављање уговорних обавеза обезбеди одређена средства у зависности од расположивих средстава у буџету, након што управа Савезног парламента усвоји план о буџету³⁸⁾ за који важе савезни буџетски прописи и правила³⁹⁾.

На основу Споразума, после истека сваке буџетске године, најкасније до 1. септембра наредне године, Гете институт је у обавези да достави Министарству спољних послова извештај о својим активностима као и ревизорски извештај⁴⁰⁾. Новац од Министарства се распоређује регионалним центрима, зависно од приоритета и тежишних тачака, преко којих долази појединачно до сваког института. После успешног пилот-пројекта у регионима Италије, источне Европе, централне Азије и Северне Америке, централни институт у Минхену је од 2008. године увео стратешки менаџмент по

36) Савезна Република Немачка признала је независност Косова у фебруару 2008. године.

37) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 5.

38) Бундестаг

39) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 6.

40) *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*, члан 7.

циљевима⁴¹⁾. Тај нови облик расподеле средстава назива се „буџетирање“. У односу на некадашњу расподелу средстава која је била према утврђеној суми (нпр. за особље Института, путовања, режијске трошкове, канцеларијски материјал) и није се могла преносити са једне ставке на другу, сада је са новим системом буџетирања по циљевима то омогућено. Тако да ако се на једном месту „уштеди“, могуће је тај новац утрошити на додатне пројекте, што раније није било могуће. Са друге стране, ако се потроши више новца, није могуће тражити одобрење нових средстава од централе у Минхену, мада у оквиру самог региона је могућ трансфер средстава између института.

Истовремено се са увођењем таквог начина финансирања стице већа флексибилност у расподели средстава из фонда, односно успоставља се финансијска децентрализација – више се новац не распоређује по ставкама из централе у Минхену, већ сваки регион, на основу плана активности за наредни период тог регионалног центра добија новац, који се даље распоређује институтима. Та реформа под називом „Strukturreform Goethe09“ заживела је 2008. године, а тај процес завршен је 2009. године са циљем да се „креативности свих запослених омогући највећи могући оквир за стимулацију. У оквиру те реформе, тежиште је у јачању рада на лицу места, кроз померање одговорности и ресурса на регионе. Чиме се смањују административни трошкови и оставља више средстава за пројектни рад“⁴²⁾.

Данас, условљен савременом привредом, али и условима смањења државних буџета, Гете институт све више тежи да успостави партнерске односе са одређеним спонзорима којима је у интересу да се промовишу кроз садржаје програма које Гете институт реализује. Средства која Гете институт добија из ових извора, се на основу Споразума „морају користити за испуњење уговорних обавеза са Савезним министарством спољних послова – односно за обављање делатности Института“⁴³⁾. Трећи облик финансирања делатности Гете института је кроз приходе које институт самостално остварује, на пример приходи од курсева немачког језика и одржавања испита. Ипак, без помоћи савезне државе не би био могућ опстанак и реорганизација Института.

41) management by objectives

42) Годишњи извештај Гете института 2008/2009, Предговор, стр. 5.

43) Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова, члан 6.

Финансијска издвајања Института могу се посматрати само на основу финансијског плана и финансијског извештаја који се налази у оквиру Годишњег извештаја, који мора бити јаван и транспарентан, јер Гете институт финансира Савезно министарство кроз новац прикупљен од пореских обвезника.

Анализом средстава која се издвајају за запослене, материјалних трошкова, укључујући улагања у изградњу и средстава која се издвајају за пројекте, отвара се спорно питање односа расподеле тих средстава и њихова несразмера. У 2007. години је више од пола прихода потрошено на запослене, док у 2006. години готово 60% буџета. Тај проценат у односу на трошкове за реализацију пројеката, који је износио 30 посто (2007) и 25 посто (2006), налази се у диспропорционалном односу, јер је Гете институт посредничка институција, инструмент између Немачке и иностранства и највећи део новца требало би да буде издвојен за програмску активност – односно реализовање пројеката, а не за саму кадровску инфраструктуру Института и администрацију. На материјална средства, улагања, изградњу и одржавање отишло је око 18 посто (2007) и 14 посто (2006) укупног буџета, што није много, јер се одржава велика мрежа института у целом свету. Велики број програма се реализује у самим институтима – од изложби, филмских пројекција, књижевних вечери, презентација, преко библиотечке делатности и информационог центра, медијатеке до часова немачког, обуке наставника и полагања испита. У томе лежи оправданост нове реформе „Strukturreform Goethe09“, која би требало да ове односе уреди у корист пројектног деловања у иностранству, односно да се успостави већа децентрализованост средстава. Ипак, оваква буџетска непропорционалност великих средстава указује да је потребно предузети још веће и значајније мере да се смање административни трошкови у корист програмског деловања.

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ГЕТЕ ИНСТИТУТА У СВЕТУ

Гете институт је основан 1951. године. Прва фаза рада Гете института обухвата стварање нове установе и принципа по којима ће она деловати. Првобитна мисија Гете институт била је настава немачког језика и она је спровођена кроз обуку наставника немачког језика у Немачкој. Први курсеви језика које је покренуо Институт организовани су у Бад Рајхенхалу 1953. године, али су због све веће потражње отворени и нови центри у Мурнау и Кохелу. Изобра-

не су мале и идиличне средине, које су представљале послератну Немачку у најбољем светлу, те се на тај начин активности – осим наставе језика, проширују и на повратак угледа Немачке у очима странаца. А од 1953. до 1955. године осим обуке наставника, Гете институт почиње да обезбеђује програм културних дешавања који прате курсеве.

У другој фази деловања, која траје од 1960. до 1970. године, Гете институт пролази кроз знатне промене. Иако је фокус и даље на учењу немачког језика, као што се може приметити на крају претходне фазе, осим наставе језика и промишљања о начину учења језика, програм се обogaђује све више и културним доменом и увиђа се да је веза језика и културе нераскидива. Године 1959/60, на иницијативу шефа уметности сектора Министарства иностраних послова Дитера Затлера, Гете институт постепено преузима све немачке културне институте у иностранству. То је и време почетка развоја широке међународне мреже Института и све интензивније спољне културне политике Немачке према иностранству.

За период од 1960. до 1970. године значајан је утицај студентских протеста и Гете институт све више шири своје подручје деловања и прилагођава програм културних дешавања новим околностима – у своје програме укључује друштвено-политичке теме и авангардну уметност. Осим сегмента културе, као нераздвајивог од језика, увиђа се и важност друштвено-политичких тема, јер језик и култура једног народа не могу бити издвојени од друштва и политике и међусобно се условљавају.

Последња фаза рада Гете института обухвата период од 1970. до 1990. године и време пада Берлинског зида. Делујући у име Савезног министарства спољних послова лорд Ралф Дарендорф развија „водеће принципе за спољну културну политику и културни рад у иностранству“ укључујући дијалог и партнерства, који су проглашени трећим стубом немачке спољне политике. За време Вили Брантовог управљања концепт „проширене културе“ постаје основа активности Гете института⁴⁴⁾. Министарство спољних послова и Гете институт потписују општи споразум 1976. године, којим се одређује статус Гете института као независне културне институције, а тиме и његове обавезе и задаци које обавља у сврху спољне културне политике. Гете институт спроводи 1980. нови концепт о смештају института у Немачкој. Раније лоцирани инсти-

44) www.goethe.de, приступљено 10. 01. 2010.

тути у малим градовима, углавном у Баварској, селе се у веће градове и универзитетска насеља.

Пад Берлинског зида крајем 1989. године означава прекретницу како за целу државу, тако и за делатност Гете института. Он своје активности од 1990. године углавном концентрише у источној Европи, где су отворене многи институти. Од великог значаја за последњу фазу рада Гете института има „Концепт 2000“, документ о спољној културној и образовној политици који је донело Савезно министарство спољних послова. Значајна је и 2001. година и спајање Гете института са *Inter Nations*, потом проширење Европске уније новим државама чланицама, као и померање тежишта деловања ка Африци и Азији. Осим презентације Немачке, тачке за културни дијалог и сарадњу постају све важније.

ГЕТЕ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

Гете институт у Београду основан је 1970. године, после отварања института у Мумбају, Њујорку и Сан Франциску (1969) и Амстердаму и Сеулу (1968), а пре него што су отворени у осталим републикама некадашње Југославије и зато је представљао центар активности на просторима бивше Југославије.

Првобитни назив Гете института Београд био је Културно-информативни центар Београд (КИЦ) и настао је као вид сарадње Немачке и Југославије, јер су размена и сусрети људи основа културних односа две државе. По речима тадашњег немачког савезног министра спољних послова Ханса Дитриха Геншера, „културни и информативни центар у Београду одражава висок квалитет односа између наше две земље. Са Југославијом осећамо се повезани многоструким везама, како кроз историју, тако и у садашњости. Политички дијалог између наших држава, сталан развој привредних односа, а пре свега личне везе створене са једне стране захваљујући великом броју радника, а са друге стране бројим посетама туриста, карактеришу разноврсност немачко-југословенских односа“⁴⁵).

Централна управа Гете института у Минхену помагала је рад овог института у Београду чији је задатак да пружи информације о Савезној Републици Немачкој кроз библиотечки рад и путем приредби, а кроз рад језичког одељења заинтересоване упозна с немачким језиком. Међутим, КИЦ није тежио само да пренесе сли-

45) *Културни и информативни центар СР Немачке*, *ibid*, стр.1.

ку о Немачкој, већ и да научи о нашој земљи, народима и култури, односно да се отвори простор за дијалог и разумевање. „Културни центар треба да појасни да се спољна културна политика не исцрпљује у једностраном приказивању самог себе и својих тековина, већ да она истиче свој смисао тек у партнерском давању и примању.“⁴⁶⁾, а министар Геншер је рекао „да ће се могућности овог центра користити и са циљем да се немачко-југословенски дијалог продуби, а тиме учврсти и мир у Европи“⁴⁷⁾, а затим нагласио да је важно „унапређење дијалога, заједничко учење и проширено узајамно упознавање“⁴⁸⁾.

Гете институт је посредник између Савезне Републике Немачке и иностранства и инструмент спољне културне и образовне политике. За програмску активност је значајна све већа тежња ка децентрализацији. То значи да сваки регион, односно сви институти тог регионалног центра, зависно од приоритета спољне културне политике, добијају смернице од централе у Минхену о приоритетима и стратешки важним питањима за тај период од две или три године, што је дефинисано кроз регионалне стратегије и циљеве. Сваки институт региона задржава самосталност у осмишљавању и реализацији активности који ће одговорати на уочене потребе. Осим кључних активности у датом периоду, сваком институту је остављен простор и за самостално осмишљавање и стварање једног програмског дела, што говори о покушају децентрализације програмских активности. Институти задржавају слободу у осмишљавању и предлагању програмских садржаја, уз поштовање изврности квалитета, креативности и иновације, али за њихово коначно прихватање је потребно да Скупштина на препоруку Саветодавног тела да сагласност. Тиме се, донекле, смањује самосталност института, али обезбеђује квалитет и избор ослобођен пристрасности.

Гете институт поставља међународно признате стандарде у настави и учењу немачког језика као страног језика. Организује курсеве језика, саставља наставне материјале, организује обуку наставника немачког језика, доприноси научно-истраживачком раду и учествује у иницијативама мултилингвалности. Гете институт прати културне трендове у Немачкој и подстиче културну сарадњу

46) *Културни и информативни центар СР Немачке*, *ibid*, стр.1.

47) *Културни и информативни центар СР Немачке*, *ibid*, стр.1.

48) *Културни и информативни центар СР Немачке*, *ibid*, стр. 2.

широм света путем организовања културних програма и доприноса на разним фестивалима и изложбама, у области филма, музике, плеса, позоришта, књижевности и преводилачке делатности. Библиотеке и информациони центри, форуми за дискусију, различите штампане, звучне и видео публикације имају за циљ да осликају портрет савремене Немачке. Улога Гете институт није само да даје слику о Немачкој у иностранству, већ да ствара интеркултурни дијалог и „културну двосмерност“ који ће представљати „мост“ између Немачке и иностранства, којим ће се превазилазити културне и политичке границе.

Гете институт за своја три главна циља, како је и дефинисано у Статуту, наводи промовисање наставе немачког језика у иностранству, подстицање међународне културне сарадње и преношење свеукупне слике о Немачкој, чиме се пружају информације о култури, друштву и политици. Задатак Гете институт је: 1) да промовише немачки језик у основном и високошколском образовању и запошљавању – али да буде и кључ за разумевање, јер језик је спона између људи у иностранству и Немачке. Задатак Гете институт је да јача место немачког језика на скали страних језика и поставља стандарде квалитета у настави немачког као страног језика широм света; 2) да омогући приступ сазнањима и информацијама о Немачкој, њеном друштву, политици и култури. Насупрот томе, могу да се искористе могућности које нуди интеркултурални дијалог и приступи важним дешавањима из других региона света и 3) да промовише разумевање Европе на глобалном нивоу и развија заједничку европску перспективу, јер су вишејезичност и свест о европском идентитету неопходни за јединство Европе.

За период од 2008. до 2010. године регионално повезани институти добили су одређене стратешке смернице за рад. Ти стратешки циљеви за регион југоисточне Европе су уже постављени него општи циљеви института, али обухватају широк оквир за рад и могу се тумачити на различите начине од државе до државе у оквиру региона и у зависности од интересовања и потреба имплементирати. Регионална стратегија 2008-2010. за регион југоисточне Европе гласи да су стратешки циљеви у програмском смислу следећи: 1) подршка изградњи и развоју информационе структуре и немачкојезичне информационе писмености као приступ актуелном развоју у Немачкој, 2) подршка вишејезичности, 3) дискусија и подршка иновативном развоју у уметности и у размени научних ставова;

увођење интердисциплинарних пројеката, 4) подршка структурама цивилног друштва и „културног препознавања“ и 5) јачање свести о европској припадности и дијалога са Европом.

Такође својим задацима у наредном периоду Гете институт у Београду сматра и следеће: 1) интензивирање културне сарадње и програма повезивања земаља за које су надлежни (Република Србија, Црна Гора, Косово) и Савезне Републике Немачке, а посебно у циљу уклањања стереотипа на обе стране; 2) учешће у иновативним пројектима и њиховој презентацији у уметничкој, научној и медијској сфери; 3) подршку унутаревропском дијалогу; тематизацију проблема мањина, етничких разлика и мултикултуралности; 4) унапређење наставе немачког језика од основних школа до факултета.

Активности Гете института Београд су подељене по следећим областима као што су: 1) информативни центар и библиотека, чији рад обухвата сарадњу са другим библиотекама, пројекте подршке за индивидуалну стручну квалификацију и побољшање понуде библиотека у земљи; 2) сарадња у образовању и настави немачког језика: информације, материјали и семинари за унапређење наставе немачког језика и стручне компетентности наставника, подршка установама које држе курсеве немачког језика, испитним центрима и центрима за наставна средства и 3) културни програми у областима: науке, књижевности, филма, музике, медија, ликовне и визуелне уметности, позоришта и плеса.

Пројекти морају да имају висок квалитет, да су креативни, иновативни и актуелни. Сви задаци се обављају кроз партнерство, што даје дуготрајне ефекте. Партнерства су обострано иницирана са свима онима који се баве Немачком, њеном културом и језиком. Спајају се искуства и замисли партнера из државе домаћина и Немачке с компетенцијом запослених у Гете институту, који „прихватају културнополитичке изазове глобализације и развијају иновативне концепте у циљу стварања хуманијег света, у којем се културна разноликост сматра богатством”⁴⁹⁾. Гете институт са локалним партнерским институцијама и организацијама, са начелима двосмерне сарадња. Зависно од могућности Гете института, али и тема и програмске атрактивности и релевантности датих пројеката, успостављаће се партнерски односи и њихове надлежности.

49) www.goethe.de/belgrad, приступљено 11. 01. 2010.

*

* *

Спољна културна политика се на првом месту залаже за „представљање Немачке као државе са живом, разноврсном и међународно признатом културном сценом“, тако да можемо рећи да културни програм представља основу деловања спољне културне политике Савезне Републике Немачке. Задатак културног програма је да у иностранству прикаже слику висококвалитетног и разноврсног уметничког живота и достигнућа у Немачкој и представља Немачку као креативну, иновативну, модерну и културну државу Европе. То се остварује кроз представљање немачке културе и уметности, поготово савременог стваралаштва, у иностранству. Ипак, то приказивање немачке уметности у областима литературе, филма, музике, представљачких и визуелних уметности у иностранству није једносмеран и статичан процес, већ даје значајан допринос интеркултурном дијалогу и разумевању. Тај дијалог и сарадња нису само између посредника спољне културне политике Немачке (нпр. Гете института) и појединаца, организација и институција у иностранству, већ и између иностране културе и уметности са једне стране и Немачке са друге – чиме се ојачава сарадња Савезног министарства спољних послова и иностраних културних институција у Немачкој, а и подршка њиховим културним програмима и културним недељама.

Као основна организација за успостављање, промоцију и унапређење културне политике Немачке у иностранству Гете институт од свог настанка 1951. година у потпуности остварује постављене циљеве који се свде на следеће: 1) промовисање и помагање наставе немачког језика у иностранству, професионално усавршавање наставника немачког језика и културе у иностранству и развој и унапређење наставних метода, материјала и испита, 2) подстицање међународне културне сарадње кроз: организовање културних дешавања, ширење информација у иностранству о културном животу у Немачкој, припрему, организовање и праћење програма за посетиоце, друге облике учешћа у културној сарадњи и размени са културним организацијама у иностранству, промовисање немачко-иностранних културних организација и друштава и 3) преношење свеобухватне слике о Немачкој – кроз информисање о културном, друштвеном и политичком животу.

Ana Jovasevic

THE ROLE OF GOETHE INSTITUTE IN REALIZATION OF GERMAN CULTURAL POLITICS

(with regard to condition in Serbia)

Summary

In this paper author analyzed from various aspects basic characteristics and directions of foreign cultural politics of Federal Republic of Germany toward Serbia, including the place, role and significance that certain cultural institutions of public and "non-public" sector have had in accomplishment of objectives of this politics with the aim of building, developing and improving mutual cultural and consequently political and economic relations and cooperation between Serbia and Germany. In this paper the author also analyzed the notion, elements and directions of the activity and characteristics of foreign cultural politics and organizations that are in charge of implementing it, among which the Goethe Institute takes special place. The author dedicated great deal of the analysis to the role of certain carriers of German culture in foreign states as the intermediary institutions of the Federal Ministry of Foreign Affairs of the Federal Republic of Germany which is in charge of devising and implementing of the foreign politics.

Key Words: Federal Republic of Germany, foreign cultural politics, Serbia, cultural cooperation, cultural programs, Goethe Institute

ЛИТЕРАТУРА

- Bound, K., Briggs, R., Holedn, J., Jones, S., *Cultural diplomacy*, Demos, London, 2007.
- Cummings Jr., M. C., *Cultural Diplomacy and the United States Government: a Survey*, Центар за уметност и културу, Београд, 2003.
- *European Union Network of National Institutes for Culture (EUNIC)*.
- Гавранов, В., Стојковић М., *Међународни односи и спољна политика Југославије*, Савремена администрација, Београд, 1972.
- Haigh, A., *Cultural diplomacy in Europe*, Council of Europe, Strasbourg, 1974.
- Kulturni i informativni centar SR Nemačke, KIC Beograd, Beograd, 1983.
- *Основни споразум између Гете института и Савезног министарства спољних послова*.
- *Statute, Goethe-Institute, e. V. Munchen*, 2005.

- Висковић, И., *Спољна политика, Репетиторијум*, Београд, 2005.
- Визомирски, М. Ц., Шнајдер, С.П., *Културна дипломатија*, Балкан-култ, Београд, 2006.

Resume

Since its establishment in 1951 the Goethe Institute has been a basic organization for establishing, promoting and improving cultural politics of Germany in foreign states. Since then the Goethe Institute's establishment has fully accomplished its objectives such as: 1) promotion and help to German language teaching in foreign states, professional specialization of teachers of German language and culture in foreign states as well as development and improvement of teaching methods, materials and exams, 2) encouragement of international cultural cooperation through: organization of cultural events, spreading of information in foreign states on cultural life in Germany, preparation, organization and attending of the program for visitors, other forms of participation in cultural cooperation and exchange with cultural organizations in foreign states, promotion of German/foreign cultural organization and societies and 3) transfer of complete picture of Germany – through the information on cultural, social and political life. Therefore the Goethe Institute represents a basic institution for implementation of cultural politics of Germany around the world. This activity consists of promotion of German language (studying and teaching the language), spreading the knowledge on Germany, her culture, society and politics and encouragement of international cultural cooperation. The Goethe Institute is a biggest intermediary institution between Germany and foreign states, that is, it is the most significant instrument of foreign cultural politics of the Federal Republic of Germany regarding foreign states. This Institute is financed by the Federal Ministry of Foreign Affairs. Legal basis for activity of the Goethe Institute is defined with two documents: 1) the Statute of the Goethe Institute and 2) the Basic Agreement between the Goethe Institute and the Federal Ministry of Foreign Affairs representing the Federal Republic of Germany. Therefore the Goethe Institute in intermediary way works on implementation of foreign cultural politics in foreign states, while diplomatic missions are in charge of the relations in the fields of foreign politics and economy. One of the tasks of diplomatic missions in the host states is also to provide conditions for efficient functioning of German institutions. The relation between diplomatic missions in foreign states and the Goethe

Institute in these host-states is regulated by the Federal Ministry of Foreign Affairs. The Goethe Institute has established its presence and activities worldwide through its reading rooms, the centers for language studying, training of teachers and the places for dialogue and understanding and also through introduction of the cities-centers for purpose of decentralization of its activities, which has been practice of the Goethe Institute in Belgrade in recent years.

Овај рад је примљен 20. јануара 2011. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 16. марта 2011. године.